

PRITARTA
Kelmės rajono savivaldybės tarybos
2015 m. sausio 29 d. sprendimu Nr.T-

KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

Vytauto Didžiojo g. 23, LT 86132 Kelmė

Tel./faks. (8 427) 52 239

El. paštas kelmesbiuras@zebra.lt

<http://vsb.kelme.lt/>

KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2014 METŲ ATASKAITA

Parengė:
Kelmės rajono savivaldybės
visuomenės sveikatos stebėsenos
specialistė Rima Radzevičienė

2014 m.

Kelmė

Turinys

ĮVADAS	3
I. BENDROJI DALIS	4
1. Demografinė situacija.....	4
2. Mirtingumas	8
3. Sergamumas	10
4. Sveikatos priežiūra	12
II. SPECIALIOJI DALIS	15
5. Kelmės rajono mokinių sveikatos patikrinimų rezultatai	16
6. Fizinės aplinkos veiksniai.....	18
6.1. Maudyklų vandens kokybė	18
6.2. Aplinkos triukšmas	19
7. Valstybinių prevencinių programų vykdymas.....	20
IŠVADOS.....	23
REKOMENDACIJOS	25

IVADAS

Kelmės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras (toliau ataskaitoje – Visuomenės sveikatos biuras) visuomenės sveikatos stebėseną vykdo vadovaudamasis Kelmės rajono savivaldybės tarybos 2012 m. kovo 22 d. sprendimu Nr. T-78 patvirtinta Kelmės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2012–2014 m. programa (toliau – programa), Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V1203 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymo Nr. V-488 „Dėl bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ patvirtintais nuostatais bei Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitų rengimo rekomendacijomis. 2014 metų Kelmės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitą sudaro 3 pagrindinės dalys: bendroji dalis (demografinė situacija, mirtingumas, sergamumas ir sveikatos priežiūra); specialioji dalis (aprašomos savivaldybės vykdytos visuomeninės sveikatos programos, nagrinėjami fizinės aplinkos veiksniai); išvados ir rekomendacijos.

Pagrindiniai ataskaitos rodikliai ir duomenys surinkti iš Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Higienos instituto Sveikatos informacijos centro ir kitų institucijų periodinių statistinių, mokslinių leidinių, duomenų bazių bei ataskaitų. Duomenys pagal galimybes buvo renkami ir lyginami su Lietuvos rodikliais, siekiant gauti išsamią informaciją apie visuomenės sveikatos būklę savivaldybės teritorijoje bei planuoti ir įgyvendinti vietines visuomenės sveikatos prevencijos priemones, sveikatos politiką, parodyti įgyvendinamų programų rezultatus.

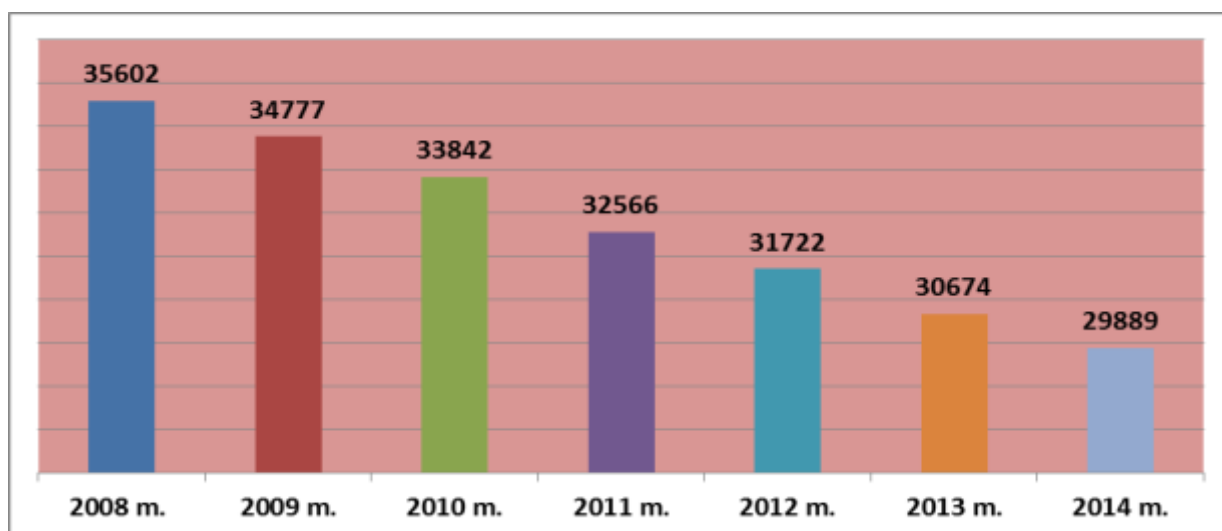
I. BENDROJI DALIS

1. Demografinė situacija

2013 metais demografinė, ekonominė ir socialinė situacija Kelmės rajono savivaldybėje buvo gana specifinė: didėjo gimstamumas, tačiau mirčių skaičius viršijo gimimų skaičių, didėjo migracija, išliko aktuali nedarbo problema, mažėjo pašalpų gavėjų skaičius.

Vienas pagrindinių rodiklių, atspindinčių Kelmės rajono savivaldybės demografinę situaciją, yra gyventojų skaičius – jis kasmet mažėja. 2014 metų liepos 1 d., Statistikos departamento duomenimis, Kelmės rajono savivaldybėje buvo 29 889 gyventojai, nors dar 2004 metais buvo daugiau nei 40 tūkstančių. Galima teigti, kad per dešimtmetį Kelmės rajone gyventojų sumažėjo 10 tūkstančių, tai beveik po tūkstantį kasmet.

1 pav. Gyventojų skaičiaus kaita Kelmės rajono savivaldybėje 2008–2014 metais

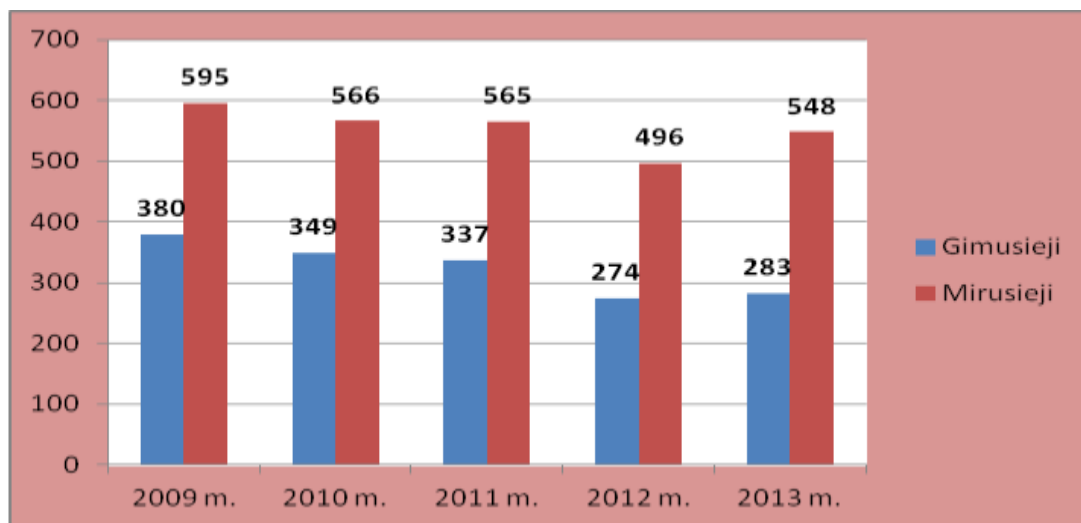
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė

Kelmės rajone yra daugiau kaimo gyventojų negu vidutiniškai šalies savivaldybėse, t.y. beveik du trečdaliai (61,2%) gyventojų gyvena kaime, iš viso 18 284, o miesto teritorijoje – 11 605, tai sudaro vos daugiau nei trečdalį (38,8%). Bendrai Lietuvoje vyrauja atvirkštinė situacija, iš viso tik trečdalis Lietuvos gyventojų gyvena kaime (974 313 gyv.), o dauguma – mieste (1 981 673 gyv.), nors iš 60 Lietuvos savivaldybių 34 yra kaimiškos.

Statistikos departamento duomenimis, Kelmės rajone nuo 2009 iki 2012 metų gimstamumas vis mažėjo. 2013 metais gimstamumo rodiklis Kelmės rajone padidėjo, gimė 283 kūdikiai, 1000 rajono gyventojų teko 9,8 gimusių kūdikių, Lietuvos vidurkis 1000 gyventojų siekia – 10,4. Tačiau mirtingumas vis tiek išlieka daug didesnis nei gimstamumas. 2013 metais 1000 rajono gyventojų teko 17,8 mirusių (2012 m. šis rodiklis buvo 16,8), Lietuvos vidurkis buvo mažesnis ir siekė 13,9 (2012 m. siekė 13,7). Todėl Kelmės rajone, kaip ir visoje Lietuvoje (išskyrus kelias savivaldybes), vyrauja ryškios neigiamos natūralios kaitos tendencijos. 2013 metais Lietuvoje 1000 gyventojų teko

-3,6 natūralios kaitos, Kelmės rajono savivaldybėje šis santykis buvo dar blogesnis ir sudarė apie -8,5.

2 pav. Gimusiųjų ir mirusiųjų skaičiai Kelmės rajono savivaldybėje 2009–2013 metais

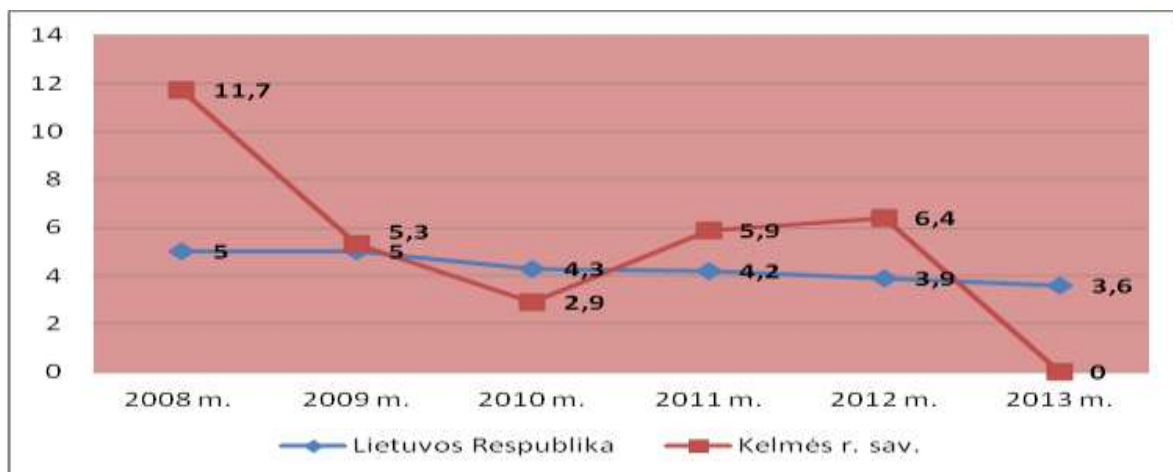

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė

Per 2013 metus Kelmės rajone mirė 548 gyventojai, iš kurių 264 vyrai ir 284 moterys. Iš 264 mirusių vyrų 78% buvo vyresni nei 65 metų, o iš visų mirusių moterų daugiau nei pusė (51%) buvo vyresnės nei 65 metai.

Tiek 2011 metais, tiek 2012 metais Kelmės rajone mirė po 2 kūdikius. Džiugina tai, kad per 2013 metus kūdikių mirčių Kelmės rajone užregistruota nebuvo. Lietuvoje per 2013 m. buvo užregistruota 110 kūdikių mirčių, 1000 gimusių kūdikių teko 3,56 atv. mirusių kūdikių. Atsižvelgiant į Statistikos departamento duomenis, galima teigti, kad kūdikių mirčių skaičius nuo 2011 metų mažėja ne tik Kelmės rajone, bet ir Lietuvos mastu. Tai matome 3 paveiksle.

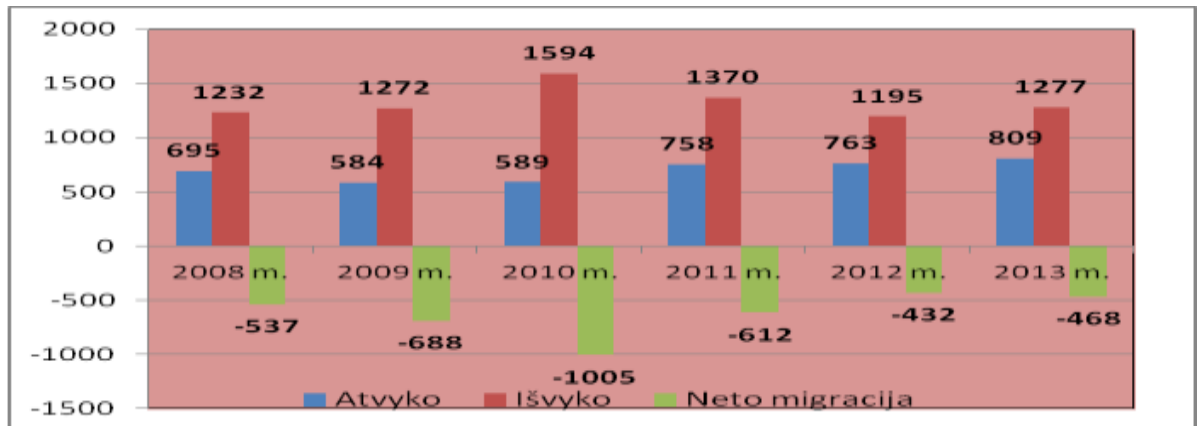
3 pav. Kūdikių mirtingumo palyginimas 2008–2013 metais

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė

Nuo 2008 iki 2010 metų pradžios migracijos neto didėjo nedaug. Tačiau 2010 metais šis rodiklis padidėjo 32%, bet 2011 metais migracijos neto sumažėjo net 39%. 2013 metais neto migraciją sudarė minus 468 asmenys, iš kurių vidinė – minus 254 (54%), tarptautinė – minus 214 (46%). Nuo 2010 metų kasmet Kelmės rajonas dėl vidinės migracijos vidutiniškai praranda apie 200 gyventojų.

4 pav. Vidinė ir tarptautinė Kelmės rajono savivaldybės gyventojų migracija 2008–2013 metais

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė

Kasmet, nuo 2010 metų, nedarbo lygis Kelmės rajone išlieka daug aukštesnis nei vidutinis metinis nedarbo lygis Lietuvoje. Aukščiausias nedarbo lygis Kelmės rajone buvo 2010 metais (18,2%), vėliau šis rodiklis vis mažėjo ir 2013 metais siekė 17,4%. Tačiau nedarbo lygis Kelmės rajone, vienas aukščiausių Lietuvoje ir pats aukščiausias Šiaulių regione.

5 pav. Vidutinis metinis nedarbo lygis Kelmės rajono savivaldybėje ir Lietuvoje 2008–2013 m. (%)

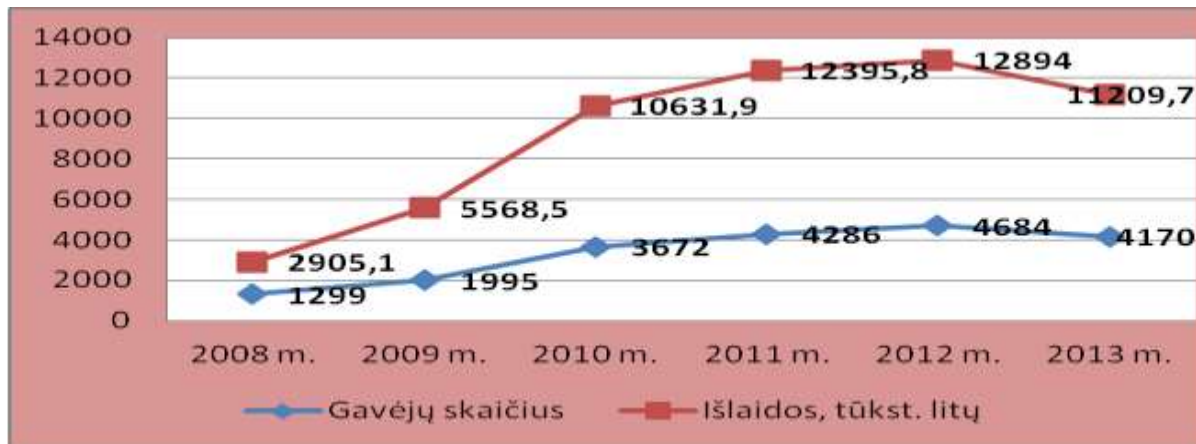

Šaltinis: Lietuvos darbo biržos informacija

Kelmės rajonas pasižymi sąlyginai dideliu valstybės išlaikomų gyventojų skaičiumi, kadangi didelę dalį gyventojų sudaro vaikai ir paaugliai bei pensinio amžiaus žmonės. Nuo 2008 metų iki 2013 metų socialinės pašalpos gavėjų skaičius ir išlaidos vis didėjo. Lyginat su 2012 m. socialinės

pašalpos mokėjimas 2013 m. sumažėjo 1684,3 Lt, tai yra išmokėta 13 % mažiau. Taip pat sumažėjo ir socialinės pašalpos gavėjų skaičius, (žr. 6 paveikslą).

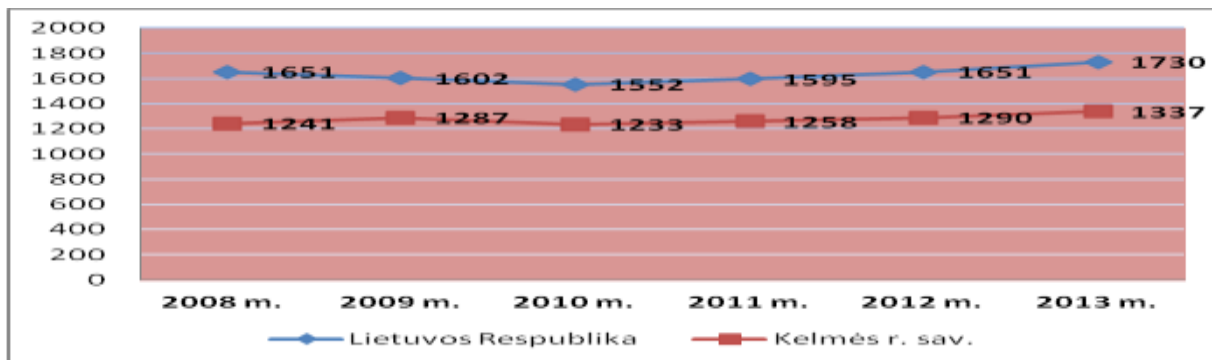
6 pav. Kelmės r. savivaldybės socialinės pašalpos gavėjų skaičius ir išlaidos 2008–2013 m., tūkst. Lt

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė

Kelmės rajono savivaldybės gyventojų vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis (atskaičius mokesčius) taip pat mažesnis nei bendras Lietuvos vidurkis. Nuo 2011 metų darbo užmokestis tiek Lietuvos mastu, tiek Kelmės rajono gyventojų mastu vėl pradėjo kilti ir 2012 metais jau pasiekė 2009 metų lygį. O vidutinė pensija 2013 metais Kelmės rajone buvo 725,08 lito (2012 m. buvo 722,17 lito), Lietuvoje – 822,20 lito (2012 m. buvo 815,57 lito). Tai dar vienas rodiklis, kuris yra žemesnis nei bendras Lietuvos vidurkis.

7 pav. Vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis (į rankas) litais 2008–2013 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė

Apibendrinus visus rodiklius galima daryti išvadą, kad Kelmės rajono savivaldybės gyventojų skaičius mažėja dėl daugumai vietovių būdingų priežasčių: mažo gimstamumo, neigiamos natūralios gyventojų kaitos ir vis didėjančios migracijos. Kelmės rajone nuo 2001 iki 2013 metų vykę gyventojų struktūros pokyčiai lėmė, kad rajono gyventojai senėjo ir jų mažėjo. Demografiniai pokyčiai lemia naujas sudėtingas socialines, ekonomines problemas, kurias pagilina pagrindinė rajono problema – nedarbas (2013 metais buvo didžiausias Šiaulių regione).

2. Mirtingumas

Mirtingumo rodiklis Kelmės rajono savivaldybėje 2013 metais didėjo. Per 2013 metus mirė 548 žmonės, t. y. 19 žmonių daugiau negu 2012 metais. 2013 m. 100 000 gyventojų teko 1786,8 mirusieji (2012 m. – 1686 atv. 100 000 gyventojų). Mirtingumo rodiklis 2013 m. ne tik didesnis nei bendrai registruojamas Lietuvoje (1396 atv. 100 000 gyventojų), kuris taip pat padidėjo palyginus su 2012 metais, bet ir didžiausias per pastarųjų šešerių metų (2008–2013 metais) laikotarpį.

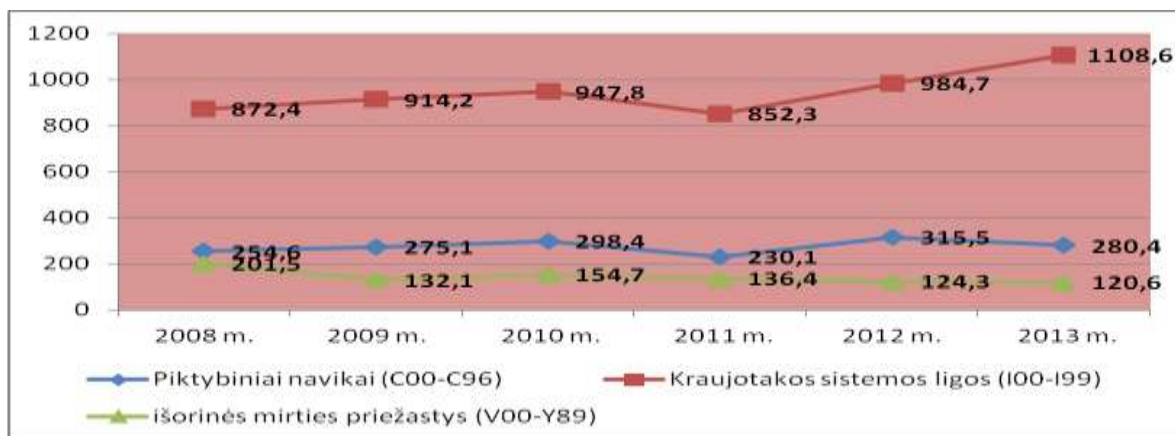
8 pav. Mirtingumas, tenkantis 100 000 gyventojų, 2008–2013 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registro duomenys

Kaip ir visoje Lietuvoje, svarbiausios ir pagrindinės Kelmės rajono gyventojų mirties priežastys jau daug metų išlieka nepakitusios (žr. 9 pav.): kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai navikai ir išorinės mirties priežastys 2013 m. sudarė 84,4 % visų mirties priežasčių. Nuo kraujotakos sistemos ligų mirė daugiau nei pusė, t.y. 62 % (iš viso 340 žmonių, iš jų 196 moterys), nuo piktybinių navikų – 15,6 proc. (iš viso 86 žmonės), o dėl išorinių mirties priežasčių – 6,7 % (37 žmonės).

9 pav. Pagrindinės mirties priežastys Kelmės rajono savivaldybėje 100 000 gyventojų 2008–2013 metais

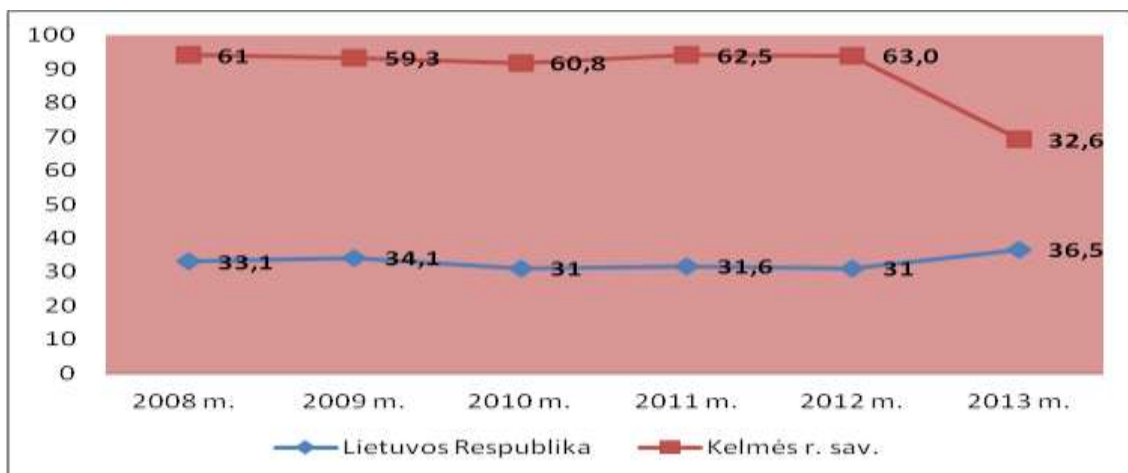
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registro duomenys

Daugelį metų Kelmės rajono gyventojų pagrindinė mirštamumo priežastis yra kraujotakos sistemos ligos (I00-I99). Pastebima, kad nuo 2012 metų mirčių dėl šios priežasties vis daugėjo (2012 m. šis rodiklis siekė 984,7 atv., o 2013 m. – 1108,6 atv. 100 000 gyventojų). Higienos instituto Sveikatos informacijos centro mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registro duomenimis, Lietuvoje 100 000 gyventojų 2012 m. teko 775,5 atv., o 2013 m. – 786,1 atvejo. Tai rodo, jog Kelmės rajono gyventojų mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų yra didesnis nei Lietuvos mastu.

Kelmės rajone per penkerių metų laikotarpį didžiausias mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C97) užregistruotas 2012 metais. 2013 metais šis rodiklis sumažėjo ir siekė 280,4 atv. 100 000 gyventojų, tačiau didesnis nei bendras Lietuvos vidurkis (264,9 atv. 100 000 gyventojų).

Trečiasis aspektas, lemiantis Kelmės rajono savivaldybės gyventojų mirtingumą, yra mirtys dėl išorinių priežasčių. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V01-Y98) 2013 m. Kelmės rajone truputį sumažėjo (120,6 atv. 100 000 gyventojų), tačiau išliko panašus į bendrą vidurkį, registruojamą Lietuvoje (121,6 atv. 100 000 gyventojų). Svarbu pabrėžti, kad dauguma mirčių dėl išorinių priežasčių yra susijusios su savižudybėmis. Tai itin pastebima Kelmės rajone, nes nuo 2009 m. iki 2013 m. šis rodiklis tik didėjo. Nors iš Šiaulių apskričiai priklausančių rajonų Kelmės rajono savivaldybės gyventojų mirtingumo rodiklis dėl išorinių priežasčių kiek didesnis už Akmenės rajono (15,26 atv. 100 000 gyventojų), tačiau šis rodiklis kur kas mažesnis už Joniškio ir Pakruojo rajonų savivaldybių gyventojų. Džiugina ir tai, kad 2013 m. Kelmės rajone sumažėjo mirtingumo dėl išorinių priežasčių, susijusių su savižudybėmis, skaičius, kuris dar ir pats mažiausias Šiaulių apskrityje. Per 2013 metus buvo registruotos 37 mirtys, susijusios su išorinėmis priežastimis, iš jų – 30 vyrų ir 7 moterų. Iš visų 37 mirčių, susijusių su išorinėmis priežastimis, daugiausia buvo savižudybių atvejų, nors 10 atveju mažiau, nei užregistruota per 2012 m.

10 pav. Savižudybių skaičius 100 000 gyventojų 2008–2013 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registro duomenys

Palyginus Kelmės rajono savižudybių skaičių, tenkantį 100 000 gyventojų, su bendrai registruojamu Lietuvos vidurkiu matyti, kad Lietuvos vidurkis yra kiek didesnis. 2013 metais

Lietuvoje vidutiniškai 100 000 gyventojų teko 36 savižudybės, o Kelmės rajone šis rodiklis sumažėjo (nuo 2012 m. 63,0 iki 2013 m. 32,6 atvejo).

2013 metais mirtingumo rodiklis Kelmės rajono gyventojų padidėjo. Kaip ir visos Lietuvos, mūsų rajono gyventojų pagrindinės mirties priežastys išlieka nepakitusios: kraujotakos sistemos ligos (62 proc. visų mirčių atveju), piktybiniai navikai ir išorinės mirties priežastys, kurių daugumą sudaro savižudybės. Nors per 2013 m. nedaug sumažėjo mirtingumo rodikliai nuo piktybinių navikų ir išorinių mirties priežasčių, tačiau šis rodiklis didėjo nuo kraujotakos sistemos ligų.

3. Sergamumas

Higienos instituto Sveikatos informacijos centro, Privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos SVEIDRA duomenimis, 2013 m. daugiausia registruota sergančių kvėpavimo sistemos (252,7 atv. 1000 gyventojų), kraujotakos sistemos (205 atv. 1000 gyventojų), akių ir jos priedų ligomis (150,6 atv. 1000 gyventojų).

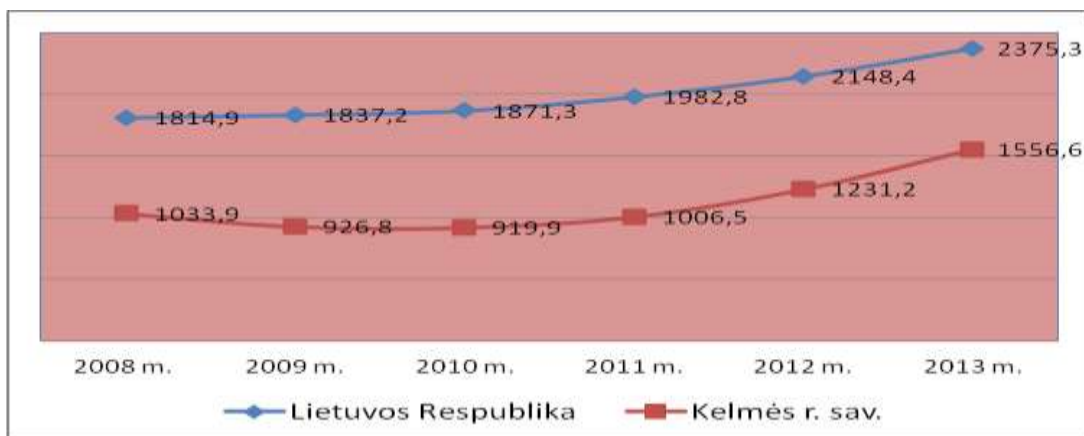
1 lentelė. 2013 metų sergamumo struktūra Kelmės rajone

Ligos pavadinimas	TLK-10 kodas	Atvejų skaičius 1000 gyv.	Bendras sergamumo proc.
Infekcinės ir parazitinės ligos	A00-B99	27,9	1,7%
Kraujo ir kraujodaros organų ligos	D50-D89	8,76	0,5%
Endokrininės sistemos ligos	E00-E90	75,3	4,6%
Psichikos ir elgesio sutrikimai	F00-F99	89,0	5,4%
Nervų sistemos ligos	G00-G99	64,7	4%
Akių ligos	H00-H59	121,8	7,4%
Ausų ligos	H60-H95	44,5	2,8%
Kraujotakos sistemos ligos	I00-I99	205,0	12,4%
Kvėpavimo sistemos ligos	J00-J99	252,7	15,3%
Virškinimo sistemos ligos (be dantų ligų)	K09-K93	78,8	4,8%
Odos ir poodžio ligos	L00-L99	64,5	3,9%
Jungiamojo audinio ir skeleto raumenų sistemos ligos	M00-M99	143,6	8,8%
Urogenitalinės sistemos ligos	N00-N99	84,0	5%
Įgimtos formavimosi ydos	Q00-Q99	9,1	0,5%
Traumos ir kiti išorinių priežasčių padariniai	S00-T98	103,4	3,9%

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro leidinio „Lietuvos gyventojų sergamumas apskrityse ir savivaldybėse“ informacija

Analizuojant per metus naujai užregistruotus susirgimus, pastebimos panašios tendencijos į bendrus susirgimus. 2013 m. Kelmės rajone naujų susirgimų skaičius per vienerius metus išaugo iki 808,8 atv. 1000 suaugusiųjų (2012 m. buvo 564,3 atv.), Lietuvoje bendras vidurkis siekė 1212 atv. 1000 suaugusiųjų (2012 m. – 1010 atv.). Mažesnis sergamumas nei Kelmės rajone 2013 metais registruotas tik Utenos rajone (596,22 atv. 1000 suaugusiųjų). Pagal Higienos instituto Sveikatos informacijos centro pateiktus duomenis pastebima, kad Kelmės rajono gyventojų bendras susirgimų skaičius nuo 2009 metų kasmet vis didėja, tai atsispindi 11 paveiksle.

11 pav. Gyventojų sergamumas 1000 suaugusiųjų 2008–2013 metais

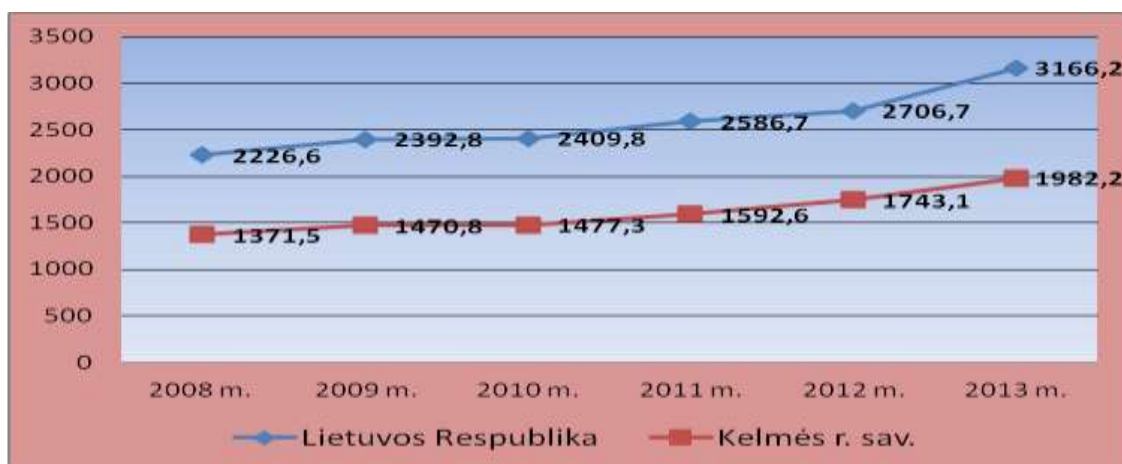

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro leidinio „Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla“ informacija

Lyginant 2013 m. užregistruotą Kelmės rajono pirminės sveikatos priežiūros įstaigose vaikų sergamumą su suaugusiųjų, galima teigti, kad Kelmės rajone vaikai sirgo dažniau nei suaugusieji. Pagal Higienos instituto Sveikatos informacijos centro pateiktus duomenis bendrai Lietuvoje vaikų sergamumas kasmet vis didėja. Ta pati tendencija būdinga ir Kelmės rajono vaikų sergamumui, jei 2012 m. buvo užregistruota 1743,1 atv. 1000 vaikų, tai 2013 m. šis rodiklis padidėjo 13,7 % (žr. 12 pav.). Tačiau per 2013 m. užregistruotas Kelmės rajono vaikų sergamumo rodiklis mažiausias (nuo Radviliškio r.sav. skiria tik 1,43 atv. 1000 vaikų) ne tik Šiaulių apskrityje, bet ir Lietuvos mastu.

Naujų susirgimų vaikų skaičiumi Kelmės rajonas taip pat išsiskiria iš kitų savivaldybių. Palyginti su 2012 m., šis rodiklis 2013 m. padidėjo 20,5%. Jei bendras naujų susirgimų skaičius Lietuvoje 2013 metais siekė 2483,51 susirgimų 1000 vaikų, tai Kelmės rajone 2013 m. registruota 1640,11 naujų susirgimų atvejų 1000 vaikų. Mažiau nei mūsų rajone naujų susirgimų užregistruota tik Neringos savivaldybėje (1253,09 atv. 1000 vaikų).

12 pav. Vaikų (0–17 metų) sergamumas 1000 vaikų 2008–2013 metais

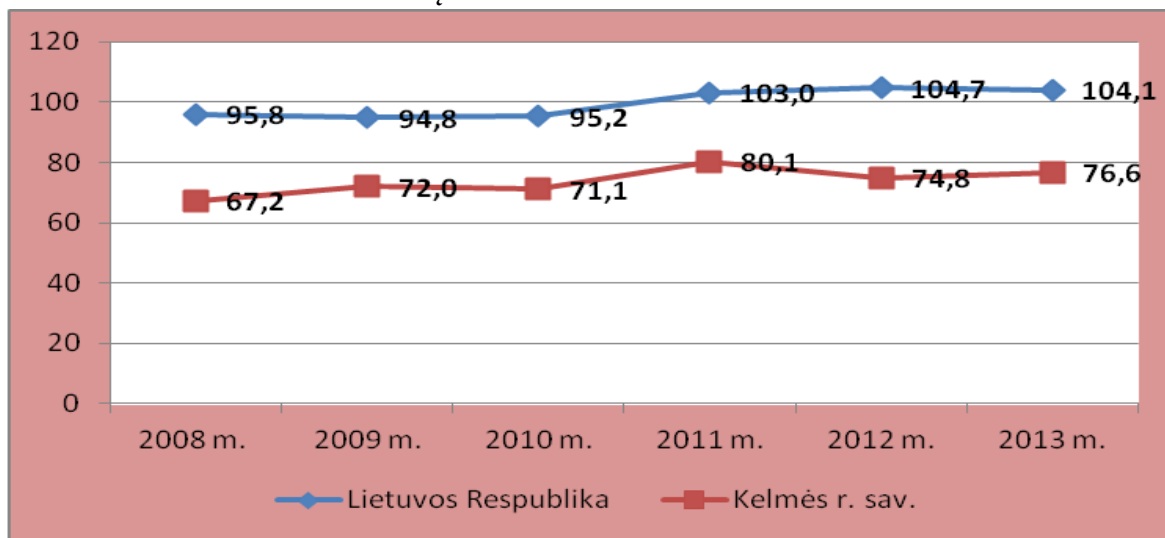
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro leidinio „Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla“ informacija

Apibendrinant 2013 metų Kelmės rajono suaugusių gyventojų sergamumą galima teigti, kad sergamumas kasmet didėja, tačiau išlieka vienas mažiausių Lietuvoje. Vaikai sirgo dažniau nei suaugusieji ir jų sergamumas, taip pat kaip ir rajono suaugusių gyventojų, kasmet vis didėja, tačiau Kelmės rajono vaikų sergamumo rodiklis, kaip ir 2012 m., yra vienas mažiausių Lietuvoje. Kelmės rajone didžiausia dalis rajono gyventojų sergamumo struktūroje 2013 metais teko kvėpavimo (ypač vaikų amžiaus grupei) ir kraujotakos (ypač vyresnio amžiaus gyventojams) sistemos ligoms.

4. Sveikatos priežiūra

Per pastaruosius trejus metus, Kelmės rajono asmens sveikatos priežiūros įstaigose dirbančių specialistų skaičius kasmet vis mažėjo. 2011 metais Kelmės rajono asmens sveikatos priežiūros įstaigose dirbo 60 gydytojų, 2012 metais trimis mažiau – 57 gydytojai, o 2013 metais – 55 gydytojai. Tačiau gydytojų odontologų skaičius per 2013 metus padidėjo iki 15 (2012 metais dirbo 10 odontologų). Specialistų, turinčių medicininį išsilavinimą (ne gydytojų), ir slaugytojų (įskaitant akušerius) 2013 metais skaičius nepakito, t.y. išliko toks pat kaip ir 2012 metais (232 specialistai). Pagal Higienos instituto Sveikatos informacijos centro pateiktus duomenis 10 000 gyventojų tenkančių specialistų, turinčių medicininį išsilavinimą (ne gydytojų), skaičius Kelmės rajone padidėjo ir siekia 76,6, kai 2012 metais šis rodiklis buvo 74,8 specialisto (10 000 gyventojų).

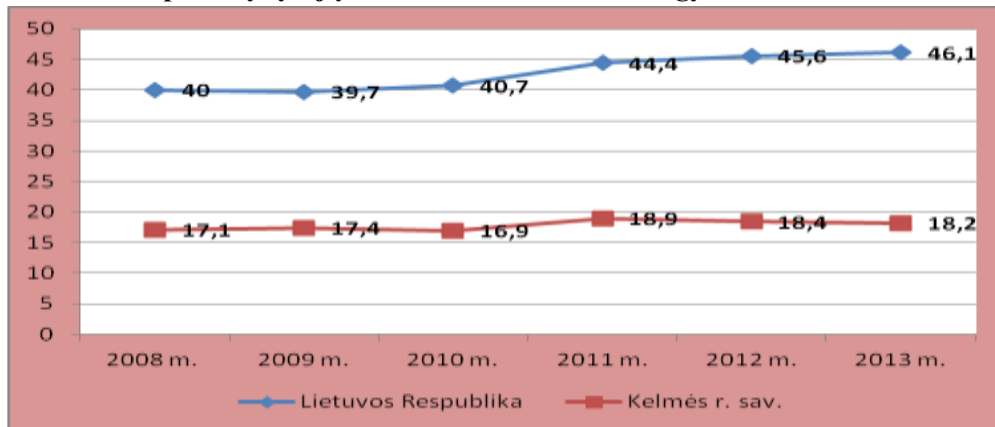
13 pav. Gydytojų, specialistų, turinčių medicininį išsilavinimą, slaugytojų, odontologų skaičių kaita 2008–2013 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro periodinio sveikatos statistikos leidinio „Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla“ informacija

Didelis skirtumas tarp Kelmės rajono savivaldybės ir Lietuvos vidurkio yra pastebimas palyginus gydytojų skaičių, tenkantį 10 000 gyventojų. Jei bendrai skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų, Lietuvoje per vienerius metus padidėjo (iki 46,1), tai Kelmės rajone šiek tiek sumažėjo (2013 m. teko 18,2 atv. 10 000 gyventojų). 2013 metais Lietuvoje bendras gydytojų skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų, buvo 2,5 karto didesnis nei Kelmės rajone, tačiau tai daugumos savivaldybių problema (pvz. Radviliškio r. – 16,1, Šiaulių r. – 9,2, Rietavo r. – 7,3, Alytaus r. – 7,0 gydytojų 10 000 gyventojų). Iš viso miestuose 2013 metais rodiklis 10 000 gyventojų siekė 39,4 gydytojo, rajonuose – 18,7 gydytojų.

14 pav. Gydytojų skaičius, tenkantis 10 000 gyv., 2008–2013 metais

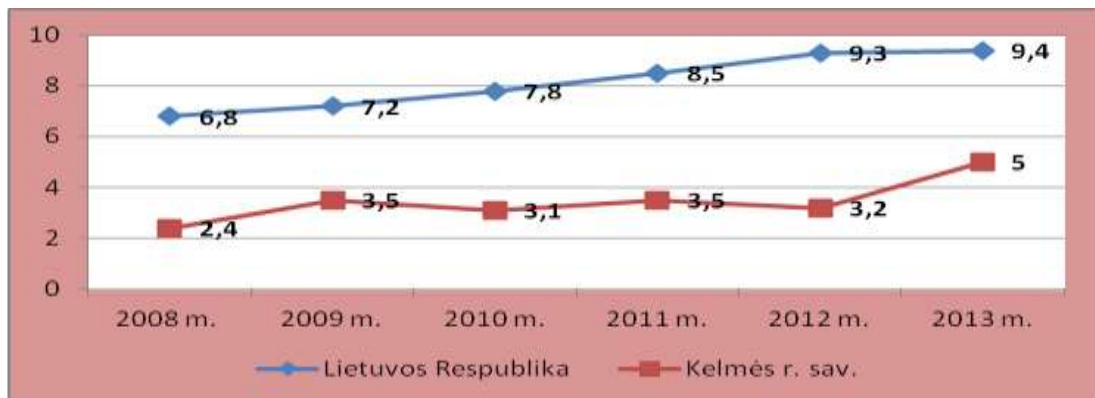

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro periodinio sveikatos statistikos leidinio „Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla“ informacija

Per 2013 metus bendrai Lietuvoje 1-am gyventojui pas gydytoją vidutiniškai teko apsilankyti 7,6 karto per metus, Kelmės rajone šis rodiklis buvo šiek tiek mažesnis ir siekė 6,7 karto.

Pagal Higienos instituto Sveikatos informacijos centro pateiktus duomenis nuo 2008 metų gydytojų odontologų skaičius Lietuvoje vis auga. Per paskutinius šešerius metus odontologų skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų, išaugo, nuo 2008 metų 6,8 odontologo iki 9,4 odontologo 2013 metais. Kelmės rajone gydytojų odontologų skaičius labai svyruojantis – 2009 m. odontologų skaičius padidėjo beveik 1,5 karto, tačiau 2010 m. sumažėjo, 2011 m. vėl pasiekė 2009 m. rodiklį, tačiau 2012 m. sumažėjo iki 3,2 (10 000 gyv.), užtat 2013 m. odontologų skaičius išaugo iki 5 odontologų (10 000 gyventojų). 2013 metais Kelmės rajono asmens sveikatos priežiūros įstaigose dirbo 15 odontologų.

15 pav. Odontologų skaičius, tenkantis 10 000 gyv. 2008–2013 metais

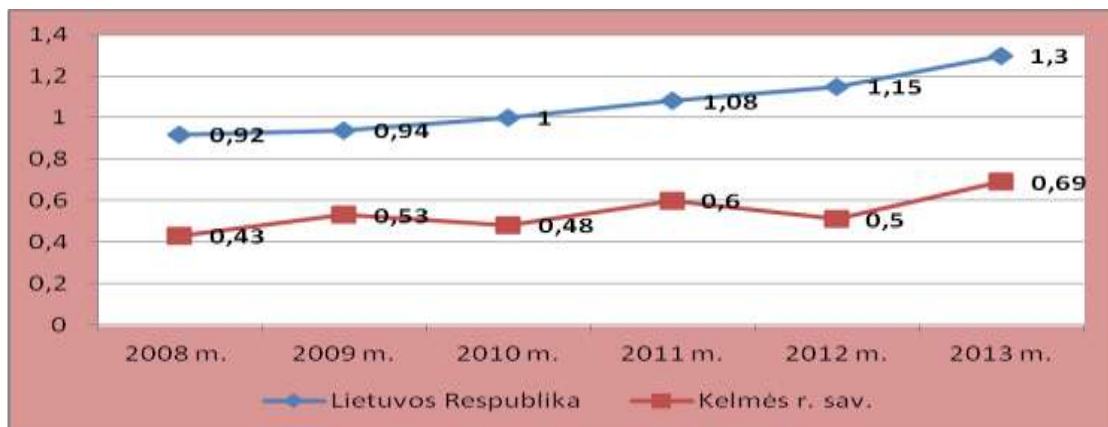

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro periodinio sveikatos statistikos leidinio „Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla“ informacija

Apsilankymų pas odontologus vienam Kelmės rajono gyventojui tenka beveik 1,5 karto mažiau nei bendrai Lietuvoje, vos 0,69 apsilankymo (2012 m. – 0,51). Lietuvos mastu pastebima, kad apsilankymų skaičius vienam gyventojui kasmet didėja ir 2013 metais šis rodiklis pasiekė 1,3 apsilankymo. Be to, mieste gyvenančiam vienam gyventojui tenka 1,67 apsilankymo (2012 m. –

1,49), o rajonuose – 1,0 (2012 m. – 0,88). Mažesni rodikliai už Kelmės rajono gyventojų rodiklius (apsilankymų pas odontologą) buvo Šalčininkų r. – 0,58, Joniškio – 0,57, Šiaulių r. – 0,68 ir Neringos sav. – 0,46.

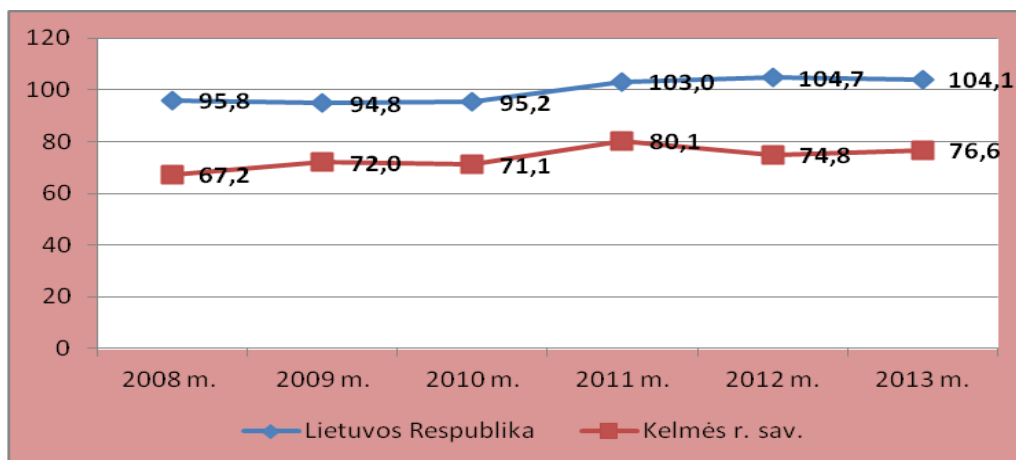
16 pav. Apsilankymai pas odontologus vienam gyventojui 2008–2013 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro periodinio sveikatos statistikos leidinio „Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla“ informacija

2013 m. specialistų, turinčių medicininį išsilavinimą (ne gydytojų) skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų, kiek padidėjo. Jeigu bendrai Lietuvoje 10 000 gyventojų teko 104,1 specialisto, tai Kelmės rajone šis skaičius buvo mažesnis ir siekė 76,6. Palyginus su kitų rajonų vidurkiu (Alytaus r. – 23,0, Kauno r. – 20,7, Vilniaus r. – 28,8 ir Birštono sav. – 18,3 specialisto 10 000 gyv.) šis rodiklis Kelmės rajone buvo geresnis, nes bendrai rajonuose jis siekė 65,4 specialisto 10 000 gyventojų. Lietuvos miestuose šis rodiklis 2013 metais sumažėjo beveik 1,5 proc. ir teko 94,8 specialisto 10 000 gyventojų, nors nuo 2008 metų iki 2012 metų šis rodiklis vis augo.

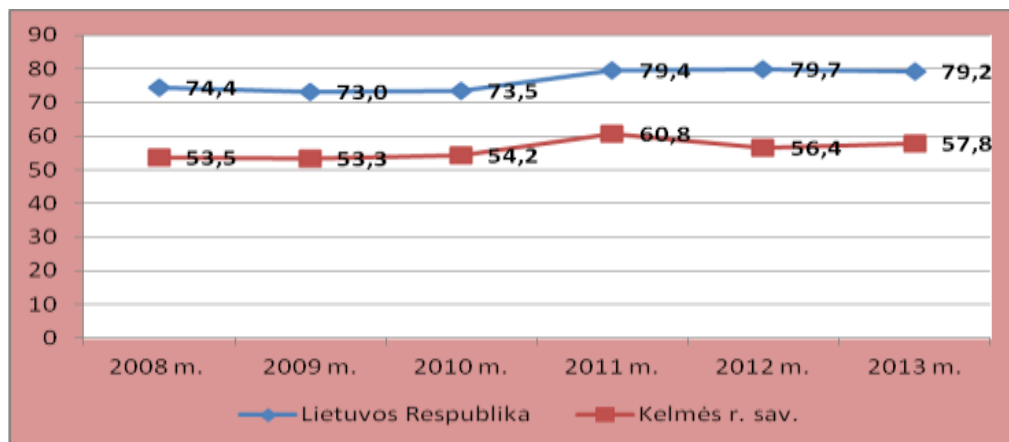
17 pav. Specialistų, turinčių medicininį išsilavinimą (ne gydytojų), skaičius, tenkantis 10 000 gyv., 2008–2013 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro periodinio sveikatos statistikos leidinio „Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla“ informacija

Panašios tendencijos pastebimos ir apžvelgiant slaugytojų (įsk. akušerius) skaičių, tenkantį 10 000 gyventojų. Slaugytojų (įsk. akušerius) skaičius Kelmės rajone per metus nedaug padidėjo. 2013 metais buvo 57,8 specialisto (labai panašūs rodikliai buvo Radviliškio r. – 57,7, Pakruojo r. – 56,8 ir Akmenės r. – 53,5), o bendrai Lietuvoje sumažėjo iki 79,2 specialisto 10 000 gyventojų. 2013 metais miestuose slaugytojų (įsk. akušerius) skaičius buvo 107,4 (kai 2012 m. – 107,2) specialisto 10 000 gyventojų, rajonuose – 52,0 (2012 m. – 53,0).

18 pav. Slaugytojų (įsk. akušerius) sk., tenkantis 10 000 gyv., 2008–2013 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro periodinio sveikatos statistikos leidinio „Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla“ informacija

Palyginti su 2012 m. stacionaro lovų skaičius Kelmės rajono asmens sveikatos priežiūros įstaigose per 2013 metus nepakito. 2013 metais stacionaro lovų skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų, Kelmės rajone buvo 61,2, o bendrai Lietuvoje kiek sumažėjo ir siekė 90,3 (2012 m. – 91,1).

Pagal suteiktą greitosios medicinos pagalbos paslaugų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičių matyti, kad Lietuvoje per metus jis padidėjo labai nedaug nuo 220,5 2012 metais iki 225,2 2013 metais. Tačiau Kelmės rajone didėjimo pokytis akivaizdus. 2012 m. iš viso užregistruota 5940 greitosios medicinos pagalbos teikimo atvejų (189,3 atv. 1000 gyventojų), 2013 m. užregistruota 6311 greitosios medicinos pagalbos atvejų (200,8 atv., 1000 gyventojų), iš jų 71,4 proc. susiję su ūmiais susirgimais ir būklėmis, dėl nelaimingų atsitikimų greitosios paslaugų suteikta 12,8%, o 0,2 proc. paslaugų susiję su gimdyvių ir 15,6 proc. ligonių pervežimu.

II. SPECIALIOJI DALIS

Kelmės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos priežiūros programų ir sveikatinimo veiklos vykdymas atliekamas siekiant gauti išsamią informaciją apie gyventojų sveikatos būklę, gyvenimą ir ją lemiančius fizinės aplinkos rizikos veiksnius, nustatyti visuomenės sveikatos ir fizinės aplinkos problemas, taip pat remiantis objektyvia informacija planuoti ir įgyvendinti Kelmės rajono gyventojų informavimą per vietines žiniasklaidos priemones ir internetą (vsb.kelme.lt). Šioje

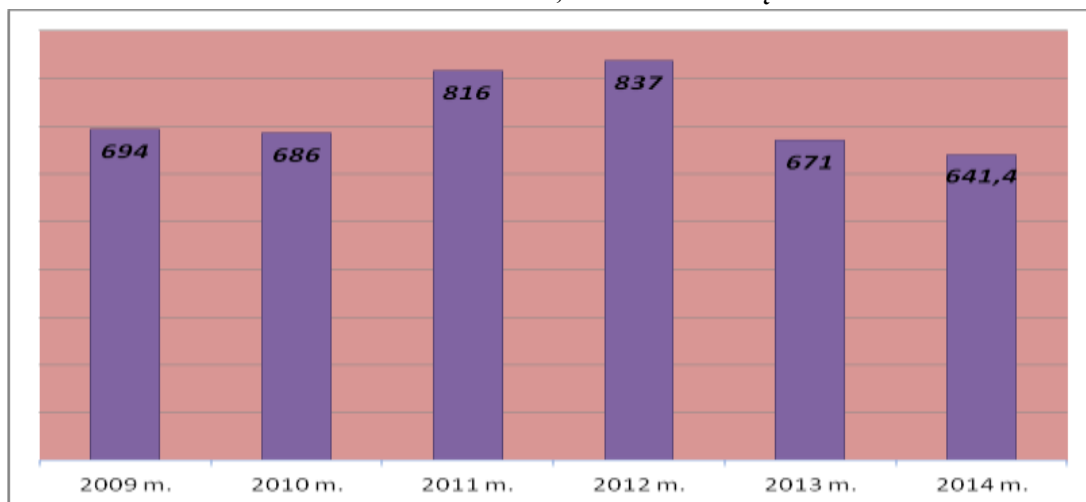
dalyje analizuojamos ir aprašomos savivaldybės vykdytos visuomeninės sveikatos programos, nagrinėjami fizinės aplinkos veiksniai bei pateikti profilaktiniai mokinių sveikatos patikrinimų rezultatai.

5. Kelmės rajono mokinių sveikatos patikrinimų rezultatai

Kelmės rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių skaičius 2014–2015 mokslo metais, palyginti su praėjusiais, didėjo 9,2 procentu. Iš bendro mokinių skaičiaus 4067, 2014 metais pasitikrinusių sveikatą mokinių skaičius sudarė 99,5 proc. visų moksleivių. Pernai iš sveikatą pasitikrinusių moksleivių 50,3proc. buvo sveiki, šiemet sveikų mokinių yra daugiau 51,8 procentu.

Lyginant pastarųjų šešerių metų Kelmės rajono bendrojo lavinimo mokyklų bendrąjį mokinių sergamumą, pastebima, kad mažiausias moksleivių sergamumas buvo 2014 metais (1000 moksleivių teko 641,4 sutrikimo), didžiausias sergamumas buvo 2012 metais (1000-čiui moksleivių teko 837 sutrikimai).

19 pav. Kelmės rajono moksleivių bendrojo sergamumo kitimo tendencijos 2009–2014 metais, 1000 moksleivių

Šaltinis: Profilaktinių sveikatos patikrinimų duomenys

2014 metais pagrindiniai sveikatos sutrikimai išliko tie patys, kaip ir pastaruosius ketverius metus:

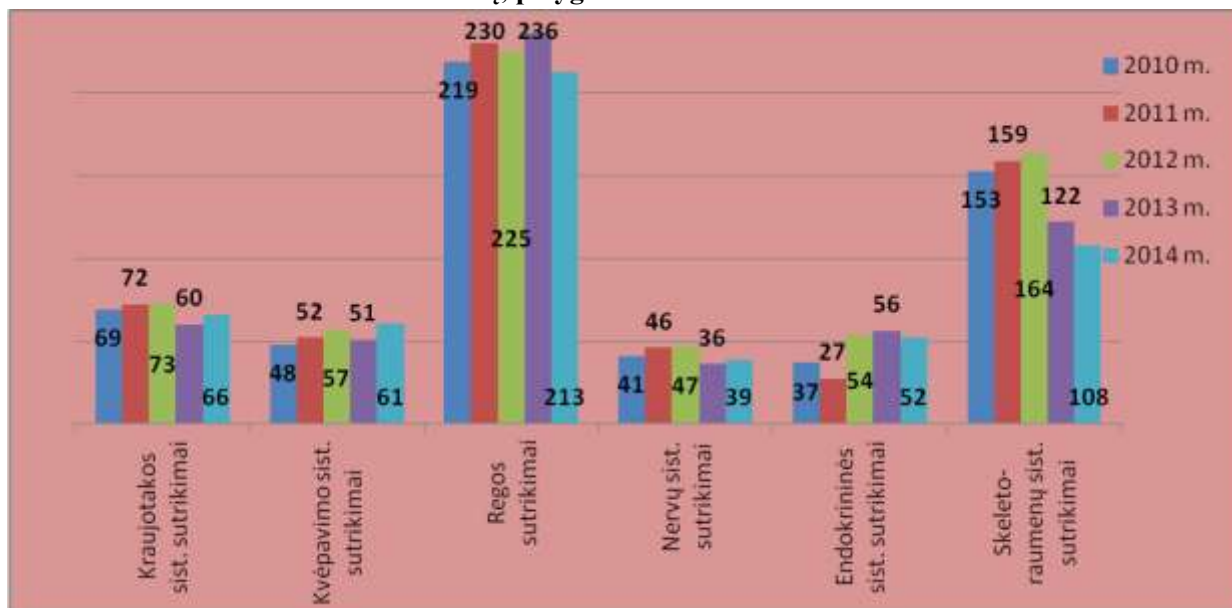
- regėjimo sutrikimai – 213,3 atv. 1000 moksleivių (2013 m. – 236);
- skeleto ir raumenų sistemos ligos – 108 atv. 1000 moksleivių (2013 m. – 121);
- kraujotakos sistemos ligos – 66 atv. 1000 moksleivių (2013 m. – 60).

Regos sutrikimai – tai vieni iš didžiausių sveikatos sutrikimų rodiklių, kurie diagnozuojami mokiniams. Nuo 2010 m. regos sutrikimų nustatytų atvejų skaičius mažai kito, vidutiniškai kasmet diagnozuota po – 224,7 atv. /1000 sveikatą pasitikrinusių vaikų. Mažiausias rodiklis užfiksuotas 2010 m. – 219 atv./1000 sveikatą pasitikrinusių vaikų, o didžiausias 2013 m. 236,4 atv./1000 moksleivių. 2014 m. regėjimo sutrikimai sudarė 33,3 proc. visų Kelmės rajono moksleivių sveikatos sutrikimų (2013 m. – 35,2 proc.). 2014 metais didžiausią regos sutrikimų dalį sudarė trumparegystė – 41,5 proc. (2013 m. – 51proc.).

Analizuojant vaikų sveikatos sutrikimų statistikoje 2010–2014 m. duomenis, galima teigti, kad 2014 m. sumažėjo skeleto-raumenų sistemos sutrikimų diagnozuojamų mokyklinio amžiaus vaikams. Jei 2013 m. šių sveikatos sutrikimų buvo diagnozuota 122 atv./1000 sveikatą pasitikrinusių, tai 2014 m. šis rodiklis sumažėjo 108 atv./1000 sveikatą pasitikrinusių vaikų (11,4 proc.).

Lyginti su praėjusiais metais, moksleivių susirgimų pagrindinėmis ligomis mažėjo: skeleto-raumenų ir endokrininės sistemos bei regos sutrikimų, tačiau daugėjo kraujotakos ir nervų sistemų sutrikimų, tai atsispindi 20 paveiksle.

20 pav. Pagrindinių organizmo sistemų sutrikimų, tenkančių 1000 sveikatą pasitikrinusių mokinių, palyginimas 2010–2014 m.

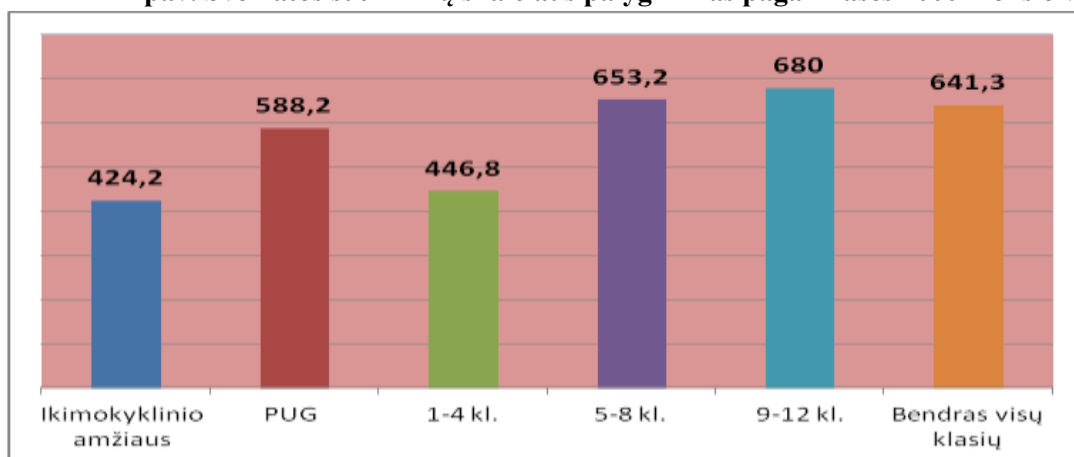
Šaltinis: Profilaktinių sveikatos patikrinimų duomenys

Džiugina tai, kad Kelmės rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių, turinčių klausos sutrikimų, skaičius nėra didelis – 1,2 atv. 1000 mokinių (2013 m. – 1,9 atv.).

2014 m. iš 4067 Kelmės bendrojo lavinimo mokyklų mokinių pas gydytoją odontologą apsilankė 3901 (2013 m. – 3198), nepatikrinti dantys 166 mokiniams (2013 m. – 522). Sveikus dantis turėjo 1144 mokiniai, (2013 m. – 754), 704 mokiniams nustatytas pieninių dantų kariesas (iš viso pieninių dantų, pažeistų karieso, nustatyta – 1957), nuolatinių dantų kariesas nustatytas 1169 (2013 m. – 1230) moksleiviams (iš viso nuolatinių dantų, pažeistų karieso, buvo 2471). Buvo vertinama ir sąkandžio patologija, kuri nustatyta 625 (2013 m. – 572) moksleiviams, iš jų 521 nustatyta pavienių dantų, o 154 moksleiviams nustatyta žandikaulio sąkandžio patologija.

Išanalizavus mokinių profilaktinių sveikatos patikrinimų duomenis galima teigti, kad bendrasis Kelmės rajono moksleivių sergamumas 2014 metais buvo mažesnis 4,5% negu 2013 metais. 2014 metais Kelmės rajono bendrojo lavinimo mokyklose daugiausiai sveikatos sutrikimų turėjo 9–12 klasių moksleiviai (680 atv. 1000 moksleivių), mažiausiai – ikimokyklinės amžiaus grupės vaikai (424,2 atv. 1000 moksleivių), tai stebime 21 paveiksle.

21 pav. Sveikatos sutrikimų skaičiaus palyginimas pagal klases 1000 moksleivių

Šaltinis: Profilaktinių sveikatos patikrinimų duomenys

2014 metais pagrindiniai sveikatos sutrikimai išliko tie patys, kaip ir pastaruosius ketverius metus: regėjimo sutrikimai, skeleto-raumenų sistemos sutrikimai bei kraujotakos sistemos ligos. Lyginant su praėjusiais metais, moksleivių susirgimų skaičius sergančių pagrindinėmis ligomis mažėjo-skeleto ir raumenų (2014 m. – 108,0 atv., o 2013 m. – 122,0 atv. 1000 moksleivių), regos sutrikimų skaičius mažėjo nedaug (23,1 atv. 1000 moksleivių) bei 0,3 % endokrininės sistemos sutrikimų. Tačiau 1,3 % daugėjo kraujotakos sistemos ir 0,7 % nervų sistemos sutrikimų. 2014 metais stebimas kraujotakos sistemos sutrikimų padidėjimas PUG grupėje.

6. Fizinės aplinkos veiksniai

Žmonių sveikata priklauso ir nuo fizinės aplinkos veiksnių, todėl Visuomenės sveikatos biuras 2014 metais Kelmės rajono savivaldybėje vykdė maudyklų vandens kokybės stebėsenos ir aplinkos triukšmo prevencijos programas.

6.1. Maudyklų vandens kokybė

Visuomenės sveikatos biuras 2014 m. gegužės – rugsėjo mėn. vykdė Kelmės rajono maudyklų vandens kokybės stebėseną. Siekiant apsaugoti žmonių sveikatą nuo per vandenį plintančių ligų ir tausoti aplinką, sumažinti maudyklų taršą ir prisidėti prie maudyklų vandens kokybės gerinimo buvo renkama informacija apie maudyklų vandens kokybę. Kelmės rajone yra įteisintos 8 maudyklos: Kražantės upės užtvanka Kelmės mieste, Giliaus ir Bridvaišio ežerai Tytuvėnų mieste, Gauštvinio ežeras Tytuvėnų apylinkių seniūnijoje, Karklėnų ežeras ir Vėjinės tvenkinys Kražių seniūnijoje, Šaukėnų tvenkinys Šaukėnų seniūnijoje, Girnikų k. tvenkinys Užvenčio seniūnijoje.

Kelmės rajono savivaldybės maudyklų vandens tarša buvo nustatyta Vėjinės tvenkinyje 2014 metų birželio 18 d. Pagal maudyklų vandens kokybės mikrobiologinių parametų tyrimus žarninių lazdelių skaičius (ksv/100 ml) vandenyje viršijo leistiną higienos normos ribą (nustatyta 152 ksv/100 ml).

Visų kitų Kelmės rajono savivaldybės maudyklų vandens kokybės tyrimo rezultatai (Karklėnų, Giliaus, Bridvaišio ir Gauštvinio ežeruose ir Girnikų kaimo tvenkinių vanduo) viso

maudymosi sezono metu atitiko Lietuvos higienos normos HN 92:2007 „Paplūdimiai ir jų maudyklų vandens kokybė“ nustatytus reikalavimus. Maudyklų vandens kokybė vertinama kiekviename paplūdimyje, pasibaigus maudymosi sezonui ir remiantis maudyklų vandens kokybės duomenimis, surinktais per einamąjį ir tris ankstesnius sezonus. Maudyklų vandens kokybė vertinama klasifikuojant ją į prastą, patenkinamą, gerą ir puikią.

6.2. Aplinkos triukšmas

Kelmės rajono savivaldybės taryba 2006 m. sausio 26 d. nustatė tyliąsias viešąsias zonas rajono teritorijoje. Tiesa, pagal Kelmės rajono savivaldybės Tarybos 2012 m. lapkričio 29 d. priimtą sprendimą Nr. T – 362 „Dėl triukšmo prevencijos zonos Kelmės rajono savivaldybės teritorijojepatvirtinimo“ pridėjama Kelmės rajono savivaldybės teritorijoje nauja triukšmo prevencijos zona – Raseinių–B. Laucevičiaus g. kvartalas, kuri keičia Kelmės gyvenamosios zonos teritoriją (Žemaitės g. 45). Iš viso Kelmės rajono savivaldybėje buvo stebimi 7 aplinkos triukšmo stebėsenos objektai. Visuomenės sveikatos biuras, įgyvendindamas Kelmės rajono savivaldybės tarybos sprendimus, vykdo aplinkos triukšmo stebėseną rajono teritorijoje. 2014 m. rugsėjo 19 d. akredituota laboratorija atliko aplinkos triukšmo matavimus septyniuose Kelmės rajono stebėsenos objektuose: Kelmės „Aukuro“ pagrindinės mokyklos (J.Janonio g. 9), Kelmės laidojimų namų (S. Šilingo g. 6), Kelmės bažnyčios (Dariaus ir Girėno g. 20), Kelmės lopšelio-darželio „Ažuoliukas“ (Birutės g. 9), Kelmės ligoninės (Nepriklausomybės g. 2), Kelmės Raseinių ir B. Laucevičiaus gatvių gyvenamosios zonos ir Tytuvėnų PSPC (J.Basanavičiaus g. 6) teritorijose. Pamatavus triukšmo lygį paaiškėjo, kad 6 aplinkos triukšmo stebėjimo vietose ekvivalentinio (nuolatinio) triukšmo lygio leistinos ribos dienos, vakaro ir nakties metu neviršijo Lietuvos higienos normoje nustatytų leistinų ribų. Tik Kelmės Raseinių – B. Laucevičiaus gatvių gyvenamosios zonos teritorijoje dienos metu (6–18 val.) 0,8 dB viršyta leistina riba (65 dB).

Maksimalios triukšmo lygio vertės viršytos dienos ir vakaro, o nakties metu beveik visose matavimo vietose, išskyrus Kelmės „Aukuro“ pagrindinės mokyklos teritoriją. Dienos (6–18 val.) metu didžiausia vertė, viršijanti ribinį dydį (70 dB), buvo Kelmės Raseinių – B. Laucevičiaus gatvių gyvenamosios zonos teritorijoje (78,4 dB), 01 dB mažiau nei 2013 metais. Vakaro (18–22 val.) metu didžiausia vertė, viršijanti ribinį dydį (65 dB), be Kelmės Raseinių – B. Laucevičiaus gatvių gyvenamosios zonos teritorijos (77,6 dB), buvo užregistruota Kelmės laidojimų namų (71,1 dB), Kelmės bažnyčios (70,2 dB) bei Kelmės lopšelio-darželio (65,3 dB) teritorijose. Jei nakties (22–6 val.) metu Kelmės „Aukuro“ pagrindinės mokyklos, Tytuvėnų ligoninės ir Kelmės lopšelio-darželio teritorijų rodikliai prilygo maksimaliam leistinam triukšmo lygiui (60 dB), o Kelmės ligoninės ir Kelmės bažnyčios teritorijose viršyta 2–7 decibelais, tai ypač triukšminga nakties metu buvo Kelmės Raseinių – B. Laucevičiaus gatvių gyvenamosios zonos (72,5 dB, nors 2,4 dB mažiau nei 2013 metais) bei Kelmės laidojimų namų (69,4 dB) teritorijos.

2014 metais, Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos Šiaulių skyriaus pateiktais aplinkos triukšmo matavimų duomenimis, triukšmingiausia vieta buvo Kelmės Raseinių – B. Laucevičiaus gatvių gyvenamosios zonos teritorija, kurioje dominavo transporto keliamas triukšmas, intensyvus lengvųjų ir sunkiasvorių automobilių bei traktorių eismas.

7. Valstybinių prevencinių programų vykdymas

Kelmės rajono asmens sveikatos priežiūros įstaigos (VŠĮ Kelmės rajono bendrosios praktikos gydytojų centras, VŠĮ Tytuvėnų pirminės sveikatos priežiūros centras, Šaukėnų ambulatorija, VŠĮ Kelmės rajono pirminės sveikatos priežiūros centras ir privatus A. Jokšo šeimos sveikatos centras) įgyvendina šešias programas (žr. 2 lentelę). Visos prevencinės programos finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto, tad nustatyto amžiaus žmonėms, apdraustiems privalomuoju sveikatos draudimu, yra nemokamos.

2 lentelė. 2011 m. –2013 m. Kelmės r. sav. ir Šiaulių apskrities programų vykdymo rezultatai

Programos pavadinimas	Kelmės r. sav.						Šiaulių apskritis					
	2011 m.		2012 m.		2013 m.		2011 m.		2012 m.		2013 m.	
	Atvejų sk.	proc.	Atvejų sk.	proc.	Atvejų sk.	proc.	Atvejų sk.	proc.	Atvejų sk.	proc.	Atvejų sk.	proc.
Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių finansavimo programa	1 081	14,41	1 132	15,3	1 126	15,9	10 473	12,85	17 663	14,6	2 2109	19,1
Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programa	1 327	29,20	805	17,5	892	19,7	13 050	31,21	14 598	23,5	16 364	26,5
Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programa	575	13,34	546	12,7	378	8,9	8 031	18,18	12 256	18,8	10 086	15,4
Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programa	1 439	19,20	1 878	25,1	1 728	24,5	24 362	32,25	38 613	34,3	35 639	33,3
Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programa	572	18,25	8 229	14,7	579	23,7	5 930	20,11	8 229	18,4	7 627	20,7
Storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programa	-	-	2 626	26,8	894	9,1	-	-	32 150	33,9	11 447	12,0

Šaltinis: Šiaulių teritorinės ligonių kasos duomenys.

7.1. *Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių programa skirta moterims nuo 25 iki 60 metų amžiaus gimdos kaklelio vėžio prevencijai.* Programos metu siekiama nustatyti tam tikrų organų ikinavikinius pokyčius ir kliniškai dar nepasireiškančius navikus. Juos nustčius ir pašalinus, užkertamas kelias vėžiui atsirasti bei vystytis. Kelmės rajono ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose aptarnaujamų 25-60 metų amžiaus moterų 2013 m. buvo 7083 (2012 m. – 7417), pagal programą suteikta paslaugų 779 moterims (2012 m. – 1451), t.y. tik 11 proc. Kelmės rajono moterų pasinaudojo nemokama programa (2012 m – 15,3 proc.). 2013 m. vykdant programą nustatyti 8 ikivėžiniai pakitimai (2012 m. nustatyti 6 ikivėžiniai pakitimai ir 1 piktybinis navikas).

7.2. *Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programa skirta moterims nuo 50 iki 69 metų amžiaus krūties vėžio prevencijai.* Mamografijos tyrimai atliekami vieną kartą kas dveji metai. Kelmės rajono ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose aptarnaujamų 50–69 metų amžiaus moterų 2013 m. buvo 4270 (2012 m. – 4307), pagal programą suteikta paslaugų 378

moterims (2012 m. – 546 moterims), t.y. tik 8,9 proc. Kelmės rajono moterų pasinaudojo nemokama programa. 2013 m. vykdant programą nustatytas 1 ikivėžinis pakitimas (2012 m. nustatytas 1 ikivėžinis pakitimas ir 2 piktybinių navikų atvejai).

7.3. Storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programa skirta asmenims nuo 50–74 metų amžiaus storosios žarnos vėžio prevencijai. Pagal šią programą kas 2 metus reguliariai turėtų būti tikrinami asmenys, sulaukę 50–74 metų amžiaus, atliekant nesudėtingą slapto kraujavimo testą, pagal kurį galima numatyti ankstyvosios stadijos storosios žarnos vėžį. Kelmės rajono ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose aptarnaujamų 50–74 metų rajono gyventojų 2013 m. buvo 9841 (2012 m. – 9794), pagal programą suteikta paslaugų 894 asmenims (2012m. – 2626 asmenims), t. y. 9,1 proc. Kelmės rajono gyventojų pasinaudojo nemokama programa. 2013 m. vykdant storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programą neaptikta piktybinių navikų, o 2012 m. aptikti 4 piktybinių navikų atvejai.

7.4. Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos programa. skirta vyrų nuo 50 iki 75 metų amžiaus ir vyrų nuo 45 metų, kurių tėvai ar broliai yra sirgę prostatos vėžiu, susirgimų prevencijai. Pagal šią programą kartą per 2 metus atliekamas kraujo tyrimas, parodantis prostatos specifinio antigeno (PAS) koncentraciją kraujyje. Jei PAS kiekis viršija normą, šeimos gydytojas siunčia konsultuotis pas urologą, kuris, esant būtinybei, atlieka tam tikrą tyrimą – priešinės liaukos biopsiją. Kelmės rajono ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose aptarnaujamų 50–75 metų vyrų 2013 m. buvo 4533 (2012 m. – 4590), pagal programą suteikta paslaugų 892 asmenims, t.y. 19,7 proc. Kelmės rajono 50–75 m. amžiaus vyrų pasinaudojo nemokama programa. 2013 m. vykdant priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos programą aptikti 6 piktybiniai navikai (2012 m. – 16 piktybinių navikų atvejų).

7.5. Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių programa skirta širdies ir kraujagyslių ligų prevencijai. Programa vykdoma nuo 2006 metų, programos priemonės taikomos vieną kartą per metus 40–55 metų vyrams bei 50–65 metų moterims. Informavimo apie didelę širdies ir kraujagyslių ligų tikimybę, šios tikimybės įvertinimo, pirminės prevencijos priemonių plano sudarymo ar siuntimo išsamiai įvertinti širdies ir kraujagyslių ligų tikimybę paslauga per 2013 metus pasinaudojo 24,5 proc. aptarnaujamų 40–55 m. vyrų ir 50–65 m. moterų (2012 m. – 25,1 proc.).

7.6. Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programa skirta vaikų nuo 6 iki 14 metų nuolatinių krūminių dantų kramtomųjų paviršių eduočios prevencijai.. Programa vykdoma nuo 2005 metų. Nuolatinių krūminių dantų dengimą silantais teikia asmens sveikatos priežiūros įstaigos, sudariusios sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis dėl odontologijos pagalbos paslaugų teikimo arba dėl vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis paslaugų teikimo ir apmokėjimo. Nuo 6 iki 14 metų amžiaus vaikų Kelmės rajone 2013 metais buvo 2446, kai 2012 m. buvo 3061, nemokama vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programa pasinaudojo tik 579 vaikai, t. y. 23,7 proc., tačiau daugiau nei 2012 m. – 449 vaikai, t. y. 14,7 proc. Minėtą programą geriausiai įvykdė VšĮ Kelmės rajono BPG centras (46,9 proc.).

Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšos, skirtos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, Kelmės rajono savivaldybėje 2013 metais sudarė iš viso 175 991 Lt (2012 m. – 229 719 Lt), lėšos buvo paskirstytos onkologinių susirgimų prevencijos bei profilaktikos (iš viso 4 programos) ir po vieną širdies ir kraujagyslių ligų bei vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoms. Iš jų daugiausia lėšų buvo skirta asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo (iš viso 47,6 proc. visų lėšų) ir priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo (20 proc. lėšų) programoms, o mažiausiai – atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programai (iš viso 2,5 proc. arba 4 550 litų).

3 lentelė. Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšos, skirtos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, Kelmės rajono savivaldybėje

Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių finansavimo programa	Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programa	Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programa	Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programa	Storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programa	Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programa
14 532	4 550	83 792	34 637	22 009	16 471

Šaltinis: Šiaulių teritorinės ligonių kasos duomenys.

Vykdamas prevencines programas per 2013 metus Kelmės rajono gyventojams nustatyti 6 piktybiniai navikai (2012 m. – 23) ir 9 ikivėžiniai pakitimai (2012 m. – 7). Visi piktybinių navikų atvejai aptikti vykdamas priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos programą. Iktivėžiniai pakitimai užregistruoti vykdamas gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių programą (8 ikivėžiniai pakitimai) ir atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje (1 ikivėžinis pakitimas).

IŠVADOS

1. *Kelmės rajono demografinė situacija.* Nuo 2008 m. Kelmės rajono savivaldybės gyventojų skaičius kasmet vidutiniškai sumažėja 986 gyventojais. 2014 metais Kelmės rajone gyveno 29 889 gyventojai. Palyginus su 2013 m. gyventojų skaičius sumažėjo 785 gyventojais. 2014 m. didžiausią Kelmės rajono savivaldybės gyventojų dalį pagal amžiaus grupes sudarė 18–64 metų asmenys. Demografiniai pokyčiai lemia naujas sudėtingas socialines, ekonomines problemas, kurias pagilina pagrindinė rajono problema – nedarbas. Nedarbo lygis Kelmės rajone – vienas aukščiausių Lietuvoje ir pats aukščiausias Šiaulių regione.

2. *Mirtingumo rodikliai. Kelmės rajone mirtingumo rodiklis 2013 m. padidėjo 1,9 procento.* Tačiau šis rodiklis buvo ne tik didesnis nei bendrai registruojamas Lietuvoje (1396 atv. 100 000 gyventojų), bet ir didžiausias per pastarųjų šešerių metų (2008–2013 metais) laikotarpį. 2013 m. nebuvo užregistruota nė viena kūdikio mirtis. Kaip ir visos Lietuvos gyventojų, taip ir mūsų rajono gyventojų pagrindinės mirties priežastys išlieka nepakitusios: kraujotakos sistemos ligos (58 proc. visų mirčių atvejų), piktybiniai navikai ir išorinės mirties priežastys, kurių daugumą sudaro savižudybės. Be to, Kelmės rajone vyrų mirtingumas didesnis nei moterų. Moterys dažniau miršta nuo kraujotakos sistemos ligų, o vyrai – nuo piktybinių navikų ir dėl išorinių mirties priežasčių.

3. *Sveikatos rodikliai. Kelmės rajono gyventojų sergamumas auga, tačiau išlieka vienas mažiausių Lietuvoje.* Kelmės rajono vaikai serga dažniau nei suaugusieji. Lietuvoje ir mūsų rajone vaikų sergamumas kasmet didėja, tačiau Kelmės rajono vaikų sergamumas yra vienas mažiausių Lietuvoje. Didžiausia dalis Kelmės rajono gyventojų sergamumo struktūroje 2013 metais teko kvėpavimo (didesnė dalis vaikai) ir kraujotakos (didesnė dalis vyresnio amžiaus gyventojai) sistemos ligoms. Didžiausios vaikų sveikatos problemos: kvėpavimo sistemos ligos (566,9 atv. 1000 vaikų), akių ligos (156,3 atv. 1000 vaikų), virškinimo sistemos ligos (124,5 atv. 1000 vaikų) bei traumos ir išorinių priežasčių padariniai (117,8 atv. 1000 vaikų). Kelmės rajono gyventojai 2013 m., kaip ir vaikai, dažniausiai sirgo kvėpavimo (252,7 atv. 1000 gyv.), kraujotakos (205,6 atv. 1000 gyv.), jungiamojo audinio ir skeleto raumenų sistemos (130,6 atv. 1000 gyv.) ligomis.

4. *Išanalizavus mokinių profilaktinių sveikatos patikrinimų duomenis galima teigti, kad moksleivių sveikatos sutrikimų skaičius 2014 metais buvo 4,5 procentais mažesnis negu 2013 metais.* Antrus metus iš eilės pasitikrinusių sveikatą mokinių skaičius sudarė 99,5% visų moksleivių (bendras mokinių skaičius 4067). Per 2014 m. moksleivių susirgimų skaičius pagrindinėmis ligomis – skeleto-raumenų, endokrininės sistemų ligų bei regos sutrikimų mažėjo, tačiau didėjo kraujotakos, kvėpavimo bei nervų sistemos sutrikimų.

5. *Sveikatos priežiūros sistema. Per 2013 m. Kelmės rajone asmens sveikatos priežiūros įstaigose dirbančių specialistų skaičius padidėjo, tačiau sumažėjo gydytojų skaičius (2012 m. 10 000 gyventojų teko 18,4 o, 2013 m. – 18,2).* Šio rodiklio mažėjimas lėmė ir apsilankymų pas šeimos gydytojų mažėjimą (2012 m. – 135,2 atv., o 2013 m. – 130,8 atv. apsilankymų pas šeimos gydytojus 100 gyventojų). Tačiau apsilankymų skaičius pas gydytojus, tenkantis vienam gyventojui, per 2013 metus išaugo (2012 m. – 4,3, 2013 m. – 6,7 apsilankymo tenkančio vienam gyventojui). Mažėjantis gydytojų skaičius – daugumos savivaldybių problema. Užtat 2013 m. odontologų skaičius išaugo iki 5 odontologų 10 000 gyventojų (2012 m. – 3,2), t.y. Kelmės rajono asmens sveikatos priežiūros

įstaigose dirbo 15 odontologų. Kelmės rajone bedras lovų skaičius pastaruosius dvejus metus išliko nepakitęs (190 lovų). Greitosios medicinos pagalbos (GMP) kreipėsi 6311 Kelmės rajono gyventojų, praėjusiais metais – 5940 gyventojų. Didžioji 2013 m. GMP suteiktų paslaugų dalis atiteko asmenims, kurie kreipėsi dėl ūmių susirgimų ir būklių (71,4 proc.), gimdyvių ir ligonių pervežimo (15,6 proc.) bei nelaimingų atsitikimų (12,8 proc.).

6. Kelmės rajono pirminio lygio asmens sveikatos priežiūros įstaigose buvo vykdomos šešios prevencinės profilaktinės programos, finansuojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis. Keturios jų yra skirtos onkologinių susirgimų, viena – širdies ir kraujagyslių ligų bei vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis prevencijai. Vykdamas prevencines programas per 2013 metus nustatyti 6 piktybiniai navikai (17 atvejų mažiau nei 2012 m.) ir 9 ikivėžiniai pakitimai. Daugiausia piktybinių navikų aptikta vykdamas priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programą (6 atvejai). Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių finansavimo programoje registruoti 8 ikivėžiniai pakitimai, o atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje – 1 ikivėžinis pakitimas.

Preveninėmis programomis pasinaudoja vis daugiau gyventojų, tačiau Šiaulių regiono vidurkis vis dar nepasiekiamas.

REKOMENDACIJOS

1. Tvarų sveikatinimo prioritetų įgyvendinimą galima užtikrinti panaudojant visus pagrindinius sveikatinimo veiksnius: kuriant saugesnę socialinę aplinką, mažinant sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį, sveikesnę fizinę – darbo ir gyvenamąją aplinką, formuojant sveikesnę gyvenseną ir jos kultūrą, kuriant į paciento poreikius orientuotą kokybiškesnę ir naudingesnę asmens ir visuomenės sveikatos priežiūrą.
2. Kompleksiškam sveikatinimo veiksnių panaudojimui yra būtinas bendradarbiavimas ir partnerystė savivaldybėje, visų partnerių atsakomybė už visuomenės sveikatos rezultatus.
3. Kurti sveikatai palankią aplinką būtina ne tik vykdant visiems prieinamą sveikatos priežiūrą, atkreipiant dėmesį į kraujotakos sistemų ligų rizikos veiksnių šalinimą, tačiau skatinant visų amžiaus grupių gyventojus įsitraukti į prevencinę veiklą, mažinant rizikos veiksnių paplitimą tarp suaugusiųjų. Vykdant prevencinį darbą ypač daug dėmesio skirti kaimo gyventojams.
4. Vaikų ir mokinių visuomenės sveikatos priežiūrą vykdyti kryptingai, dėmesį skiriant regos sutrikimų profilaktikai, skeleto ir raumenų sistemos, dantų ligų rizikos veiksnių nustatymui ir prevencijai. Svarbu mažinti gyvensenos rizikos veiksnius, kurie sąlygoja minėtų ligų ir sutrikimų atsiradimą, daug dėmesio skirti vaikų darbo ir poilsio režimui, darbo vietai bei akių ligų profilaktikai:
 - 4.1. tiek tėveliams, tiek mokytojams dar kartą atkreipti dėmesį į šias mokinių sveikatos problemas, kontroliuoti vaiko laikyseną sėdint, kuprinės nešimo būdą ir jos turinį. Skatinti mokinius atlikti akių mankštą, darant pertraukėles mokymosi proceso metu: mokykloje, namuose, ruošiant namų darbus ar ilgai dirbant kompiuteriu. Kontroliuoti ir riboti darbo prie kompiuterio laiką mokyklose (pertraukų, pamokų metu), namuose. Įspėti vaikus apie sėdėjimą optimaliu atstumu nuo lentos pagal savo regos aštrumą;
 - 4.2. mokyklose dirbantiems visuomenės sveikatos specialistams rekomenduojame į metinius planus įtraukti daugiau veiklos priemonių, susijusių su vaikų sveikatos problemomis, iškilusiomis konkrečioje mokykloje;
 - 4.3. mokiniams rekomenduojame toliau tikrintis savo sveikatą, užsiimti fiziškai aktyviu laisvalaikiu, riboti ir kontroliuoti darbo prie kompiuterio laiką, laikytis dienos režimo;
 - 4.4. daug dėmesio skirti moksleivių burnos higienos įgūdžiams lavinti, silantavimui skatinti, siekiant sumažinti ar bent pristabdyti moksleivių dantų ligų plitimą.
5. Tikslinga kiekvienais metais tęsti maudyklų vandens ir tyliųjų zonų stebėseną, nes šie aplinkos veiksniai turi neigiamą poveikį visuomenės sveikatai.
6. Teikti gyventojams informaciją ir įtraukti bendruomenę į sveikatos stiprinimą bei skatinti aktyvų dalyvavimą prevencinėse programose.